

SOSYAL MEDYANIN SOSYOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Nur Erçin KESEBİR¹

Özet: Herakleitos'un dediği gibi, "Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir." sözünden hareketle gündelik hayatımızı bir düşünelim. İnsanlık, tarihi boyunca çok çeşitli değişimler yaşamış ve her geçen günde yaşamaya devam etmektedir. Çok değil bundan 10-15 yıl öncesini düşünecek olursak şayet, Facebook'u, Twitter'ı ya da en basiti aktif olarak cep telefonunu kullanan kaç kişi vardı çevremizde? Ya da biz bu kadar kullanıyor muyduk acaba? Konuşmak yerine mesajlaşma, anlık yer bildirimleri ve ya o an ne yaptığımızı anlık paylaşacak kadar ne ara bu kadar teknoloji ile içli dışlı olduk? Uzun lafın kısası biz hangi ara bu kadar sosyal medyanın bağımlısı haline geldik? Akıllı telefonlar, İpadler, tabletler ve dizüstü bilgisayarlar sayesinde hayatımızın her alanına nüfuz etmeye başladı desek daha doğru olur. Şimdilerde yeni iletişim biçimi yani bir başka ifadeyle çevrimiçi iletişim sayesinde sosyal medya hayatımızın her alanına girmiştir. Peki bu sosyal medya nedir? Sosyal medya alanları bizim hayatımızı ne zamandan beri bu kadar aktif olarak etkiliyor?

Anahtar Sözcükler: Sosyal Medya, Sosyal Medya Araçları, Gündelik Yaşamda Kullanılan Sosyal Medya Alanları

---

¹ Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

SOSYAL MEDYANIN SOSYOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İletişim Kavramı

İletişim, insanın varoluşundan günümüze kadar hem bir toplumsal olgu hem de toplumsal olay olarak gelmiş olan bir durumdur. 19. Yüzyıl sonu itibariyle üzerinde daha çok araştırmalar yapılmış, insanlar ve toplumlar arasında yeni iletişim teknolojilerinin de gelişimiyle birlikte bu alanda çalışmalar artmış ve günümüzde gündemde olan bir konu halini almıştır.

İnternetin 1990'lardan sonra sivillerin de kullanımına açılmasıyla birlikte 2000'li yıllardan itibaren tüm insanların yaşamının en önemli unsurlarından birisi olmuştur.

İletişim Alanındaki Araştırmalar

Amerika ile Avrupa kıtalarında farklı iki çizgi halinde de olsa ilerlemiş, Liberal toplum modeli yaslanarak pozitivist metodolojiyi takip eden çalışmalar ana damar, egemen veya ana yön gibi isimlerle anılırken Marksist epistemolojiden beslenen Avrupa kökenli çalışmalar eleştirel veya Marksist paradigma olarak adlandırılır.

Sosyal Medyanın Hayatımızdaki Yeri

Sosyal medya, sürekli güncellenen, çoklu kullanıma açık olan, görsel, işitsel olarak birçok şeyin paylaşılmasına izin veren en ideal ortamdır. Geçmişte nasıl geleneksel medya yoluyla iletişim sağlanıyorsa günümüzde de sosyal medya yoluyla bu kavram daha da önemli hâle gelmiş ve gelmeye devam edecektir.

İletişim sayesinde, gerek bireyler arası olsun; gerekse grup içinde olsun sıkça etkileşim halindeyizdir. Oldukça geniş tanımları olduğundan dolayı tek bir şekilde açıklamak yeterli değildir. Çeşitli sosyal medya tanımları şu şekildedir;

1)İletişim yöntemi olarak, sürekli bir sürdürülebilirliği vardır. İnsanların birbiriyle sürekli etkileşim halinde olmaları onların birbiriyle olan bağlarını kuvvetlendirmektedir.

2)Yaşam alanı olarak, çevrimiçi platform olduğu için insanlar farklı yaşam alanları yaratabilmekte ya da mevcut olanla kendilerini dış çevreye kapatabilmektedir.

3)Araç olarak, günümüzde en etkin pazarlama kanallarından biridir. Bu sayede tek başına bir kişi kendini bu olanaklarla geliştirebilmekte ve topluma daha açık hale getirebilmektedir.

4)Yayın platformu olarak, radyoyu televizyon geride bırakmış, televizyonu da sosyal medya geride bırakmıştır. Bu yüzdendir ki; kitlelere hitap etmede en önemli yayın organı günümüzde sosyal medyadır.

5)Sektör olarak, içinde çok çeşitli iş kollarını barındırmasından dolayı, tek başına bir sektördür. Ayrıca araç olarak kullanılmasıyla aynı özellikleri taşımaktadır.

Çevrimiçi iletişim sayesinde, çeşitli bilgisayar ya da teknolojileri kullanarak, bireylerdeki yer ve zaman kavramını ortadan kaldırarak hatta yok ederek otobüs, metrobüs, dolmuş, araba, ev, okul, iş yeri ... özetle her an her yerde kolayca iletişim kurma, gerek görsel gerekse işitsel materyalleri paylaşma ya da dünyanın öteki ucundaki veriyi kolayca elde etmek günümüzde artık imkansız değildir. Zaten çevrimiçi iletişim insanların zihnindeki imkânsız kelimesini de silip yok etmiştir. Bunun sonucunda bireylerin çeşitli sosyal medya uygulamalarını kullanmaları neticesinde, kimi zaman neşelendikleri, kimi zaman hüzünlendikleri hatta Arap Baharı, Gezi Parkı olayları ve çok yeni olan 15 Temmuz olaylarında olduğu gibi sistemleri değiştirebilecek eylemlere geçtiklerine şahit olmaktadır. İnsanların sıkılacakları, birbirleriyle uzaktan da olsa etkileşime geçecekleri ve daha nice şeyleri yapabilecekleri sosyal medyayı artık bilgisayar kullanmayı bilen hemen hemen her yaşta ki kişilerin temel ilgisi olduğu gerek yapılan anketlerle gerekse yapılan gözlemlerle fark edebiliyoruz. Herakleitos'un dediği gibi, "Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir." sözünden hareketle herkes bu değişime ayak uydurmaktadır ve uydurmaya da devam etmektedir. Örneğin, 2000'li yılları bir düşündüğümüzde internet kavramını kenara bırakın, bilgisayar kavramı evlerde bugün etkin miydi ya da cep telefonları herkesin elinde bu kadar yaygın mıydı? Şu an düşünüldüğünde etrafımızda cep telefonu olmayan sayısı yok denecek kadar az. Teknolojinin yeni boyutları hayatımıza girdikçe bağımlılık derecesi de o ölçüde artmakta, artmaya devam etmektedir. Artık konuşmak yerine mesajlaşmak, yüz yüze görüşmek yerine Skype uygulamasından konuşmak, o an yaptıklarını, izlediklerini veya dinlediklerini paylaşmak... ve daha nice şeyleri yapanlar iletişimin boyutunun ne kadar değiştiğini bize göstermektedir.

Sosyal medya insanlar arasında fotoğraf, video, yazı gibi çeşitli şeylerin paylaşılıp kullanılması sonucu her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Peltekoğlu'nun da dediği gibi: "... Zira Harvard Üniversitesi öğrencisi Zuckerberg ve arkadaşlarının iletişim araçlarını genişletmek için yeni bir yöntem bulma çabalarının, bugün dünyayı bağlayan bir sosyal ağa dönüşeceğini, etki alanının pazarlama anlayışından tüketim alışkanlıklarına kadar genişleyeceğini öngördüklerini varsaymak pek kolay değildi." Bu kadar gelişecek teknoloji eminim ki kimse tarafından öngörülüyordu. Peltekoğlu'nun makalesinde dikkat çeken diğer bir nokta da; günümüzde 12-17 yaş arasındaki kuşağın %93'nün çevrimiçi olduğu bunların içinden de %63 kadarının da her gün çevrimiçi olduğu görülmüş ve hedef kitleye ulaşım evresinde dönüşüm olduğu bariz şekilde görülmektedir. İstemli ya da istemsiz değişim süreçlerinin en önemli aktörüdür "sosyal medya". Ayrıca sosyal medya dijital ortama aktarılan birçok şeyi de depolayabilen ve montajla değiştirebilen sistemin bir parçası halindedir.

Ağ Toplumunun Yükselişi adlı kitabında Castells'in de dediği gibi "İletişim araçlarının küresel çapta birbirleriyle bağlantılı hale geldiği ve mesajların küresel bir ağ içinde dolandığı şu günlerde küresel bir köyde değil, küresel çapta üretilip yerel olarak dağıtılan ısmarlama kulübelerde oturuyoruz."

Foucault'un Panopticon kavramından hareketle gözetilen ve bir o kadar gözetleyen toplumun bir parçası halindeyizdir. Şöyle ki; birçok uygulama sayesinde gündelik hayatımızın rutin bir parçası haline gelen sosyal medya sayesinde insanların merak duygusu ön plana çıkmıştır. Yani açıkça ifade edecek olursak günümüzde kimin nerde, ne yaptığından tutunda kiminle olduğuna kadar tabiki bunları açıkça paylaştığı takdirde bilir haldeyiz. İnsanlar burada sosyolojik açıdan benliğinin sunumunu yapmakta, beğenildiği ölçüde popülaritesinin arttığını düşünmekte ve daha çok sosyal medyaya bağlanmaktadır.

Evans'e göre, sosyal medya enformasyonun demokratize edilmesi, bireylerin içerik okuyucusu haline dönüşmesi yani bireyi aktif kılması önemli sebeplerden biriyken, Blossom'a göre, sosyal medyayı bir bireyin diğer birey gruplarını kolaylıkla etkilemesini sağlayan bir teknik olarak kolaylıkla ulaşılması diğer bir sebepken, Safko'ya göre, bireylerin sosyalleşmek adına kullandığı mecra olması diğer sebep olarak görülebilir. Asıl önemli neden şudur ki; sosyal medya araçlarıyla insanlar geleneksel medya araçlarına oranla daha aktif ve daha saygınlık kazanır hale geldiklerinden ötürü bu kadar bağımlı oldukları düşünülmektedir. Medyanın oluşturduğu bağlantılar düşünüldüğü zaman insanların oluşturduğu kalıpları da medyanın etkisi yadsınamaz hale getirmektedir(Tiryaki, 2015:144)

Sosyolojik Olarak Değerlendirilmesi

Sosyolojik olarak bakıldığında ise; yeni iletişim teknolojileri (YİT) insanlara, düşüncelerini ve eserlerini rahatça paylaşacakları ortamlar ve olanaklar yaratan, paylaşım ve tartışmanın önemli olduğu medya sunmakta, kullanıcı tabanlı olmasının yanında kitleleri ve insanları bir araya getiren, bu ilişkilerin artırılmasına olanak sağlayan ortamdır. Yapılan araştırmalar doğrultusunda bu sanal gerçeklik içinde insanlar daha fazla vakit geçirmekte ve yine bu sanal gerçeklik içinde yeni bir dünya kurup asosyalleşmeye başlamaktadır. Öyle ki sanal dünyada arkadaş bulma gerçek dünyadaki gibi değil, ortak zevk, beğeni ve ilgi alanları olması durumunda daha çok artmaktadır. Bir yandan ortaklaşa bir şeyler paylaşılan arkadaşlıklar artmaktayken diğer yandan asosyallik artmaktadır.

YİT sayesinde televizyon izlemek için ya da gazete okumak için evde oturma ya da bayiye gitme zorunluluğu ortadan kalkmış, akıllı telefonların, bilgisayarların ve tabletlerin yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel iletişim araçlarına rağbet azalmıştır.

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, modern teknolojik araçlar ve imkânlar sayesinde kişisel özel yaşam alanlarındaki konuşmalar ve olaylar gizlilik mahremiyetini ortadan kaldırmıştır. Bunun en önemli tehdit kaynağın kendini açıkça ifşa etmesinden kaynaklanmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları, diğerlerini gözetirken kendi özel hayatını da gözetim toplumuna açmaktadır. Ve bu yüzdendir ki, insanlar arasında ya güven problemleri ortaya çıkmakta ya da kendini başka biri olarak tanıtır yepyeni bir kimlik inşasına girmektedir. Goffman'a göre öz sunumun iki yüzü vardır. Biri önyüz diğeri arka yüzüdür. Görüntü, davranış biçimi, sosyal duruş, giyim kuşam, konuşma biçimi öz

sunumun ön yüzü, daha karmaşık olan (düşünceleri, psikolojik süreçleri, duyguları) arka yüzüdür (Tiryaki, 2015:151)

Geçirilen zaman arttıkça, kullanıcılar diğer kullanıcılar ile kendilerini kıyaslama imkânı bulmaktadır. Buda kişinin psikolojik olarak da olumsuz etkilendiğini göstermektedir.

İnternet günün çalışma saatleri dışında kalan kısmı, serbestlik, özgürlük, rahatlama, dinlenme, eğlenme ve yeni bir çalışma günü için insanın kendini yeniden üretmesi için toparlanma anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında serbest zamanı kontrol altına almak ve aynı zamanda bireyin yaratıcı yönünü de ele geçirmektedir (Sunal, 2012:21)

Sonuç

Genel olarak değerlendirilme yapacak olursak toplum ve toplumdaki olaylar her geçen gün değişip şekillendikçe iletişim öğeleri de beraberinde değişmektedir. Sosyal medya bu değişim sürecinde bizi etkileyen en önemli öğelerden birisidir. Terazinin iki kefesine ayrı ayrı olumlu yanlarını ve olumsuz yanlarını koyacak olursak birey kendine lazım olanı aldığı ölçüde etkilenmekte ya da topluma göre değişim göstermektedir.

Kaynakça

Arık, E. (2013). Sosyal Medyada Mahremiyet Görünümleri, Sosyalleşen Birey Sosyal Medya Araştırmaları. Ed. Büyükaslan, A. ve Kınık A. M. Konya: Çizgi Yayınevi.

Aydın, C. H.. Çevrimiçi İletişim. İletişim Bilgisi. Eskişehir: Açık öğretim Fakültesi Yayınları.

Bauman, Z. ve Lyon D. (2013). Akışkan Gözetim. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Cangöz, İ.. İletişim Araştırmaları. İletişim Sosyolojisi. Eskişehir: Açık öğretim Fakültesi Yayınları.

Hazar, M. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi.

İsmayilov, K. E. ve Sunal, G. (Aralık 2012:21). Gözetlenen ve Gözetleyen Bir Toplumda, Beden ve Mahremiyet İlişkisi: Facebook Örneği. Akdeniz İletişim Dergisi.

Peltekoğlu, Balta F. Sosyal Medya-Sosyal Değişim.

Tiryaki, S. (2015). Sosyal Medya ve Facebook Bağımlılığı. Konya: Literatürk Academia.